

Коваль Владислав Олександрович

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

Коваль Катерина Ігорівна

магістр психології, завідувач методичним
Відділом ПНЗ «Центр дозвілля дітей та
юнацтва Вознесенівського району»
Запорізької міської ради Запорізької області

НЕТИПОВА ІНКЛЮЗИЯ В РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЩО ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНІЙ ЖИТТЄВІЙ СИТУАЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕФЕКТУ ПОЛЯ

На наш погляд, складна життєва ситуація – це ситуація яка здійснює на дитину вплив протягом визначеного терміну та порушує її психологічне та соціальне функціонування (призводить до дезадаптаційних процесів в ході яких відбувається процес порушення узгодженості інтересів, цінностей та норм дитини з аналогічними показниками групи (наприклад – за рахунок конфліктів, жорстокого поводження, насилля), яка є тим соціальним інститутом, що за відповідною віковою категорією повинна підтримувати соціальну ситуацію розвитку та підтримувати створення відповідних психічних новоутворень). Або мала група в якій вимушена знаходиться дитина (наприклад – сім'я, шкільна група) здійснює цей негативний вплив, або група ззовні (наприклад – діти вулиці, різні девіантні групи). Фактори, що пов'язані із захворюваннями не є предметом нашого розгляду.

Діти, які опинилися в складній життєвій ситуації не мають засобів та ресурсів щодо самостійного прийняттого виходу із неї, що порушує психологічну безпеку та призводить до стресу.

Одним з дуже цікавих питань постає можливість включення таких дітей в різні ланки виховного процесу (робота з ними: в рамках шкільної психологічної служби, в позашкільному закладі, та робота на вулиці (останнє здійснюється соціальними робітниками)) з використанням групових ефектів, що висвітлені в різних концепціях поля в соціальній психології (від К. Левіна до П. Бурд'є). Згідно неї – цінності, норми та інтереси, що продукує група відтворюються у членів групи з середнім та високим рівнем статусу автоматично за рахунок інтенсивності взаємодії. Діти, що опинилися в складній життєвій ситуації в недовідантних групах займають частіше позицію аутсайдерів або близьку до периферії поля. Це свідчить про різницю відповідних цінностей, інтересів і норм, що при зближенні позицій останніх з лідерськими або середньо груповими будуть призводити до конфліктів. Але, якщо перемістити дитину до іншої групи з урахуванням того, що як мінімум, інтереси членів групи будуть співпадати, то можна отримати ситуацію коли дитина, що опинилася в важкій життєвій ситуації буде займати в групі позицію відмінну від аутсайдерської чи периферичної і за рахунок інтенсивності взаємодії автоматично інтеріоризувати цінності, норми і нові стратегії (тобто мова йде про нетипову інклюзію). Останнє може забезпечити саме позашкільна система освіти, тому що вона має відповідні ресурси і можливості щодо створення груп і орієнтацію на інтереси дітей.

Однак, робота з такими дітьми повинна бути координованою і системною, а це може забезпечити районний або міський центр психологічної служби. Для кожної дитини потрібно розробити індивідуальний план психологічної роботи (корекція, реабілітація, супровід – в залежності від ситуації) з урахуванням підтримки ефектів поля (наприклад, в школі та роботі з батьками – це можуть бути відповідні методики спрямовані на процес узгодження цінностей, норм та інтересів дитини з аналогічними показниками згаданих вище). Щодо аспектів соціальної роботи в цьому напрямку, спроба зробити певні розробки було здійснено Ковалем В. [1].

Бібліографічні посилання:

1. Коваль В.О. Аксіосфера соціокультурних полів і можливості її використання в сфері соціальної роботи. Теоретичні та практичні основи соціальної роботи: монографія. Том 2. В.М. Попович, Г.Ю. Баршашька, В.В. Дударьов, В.О. Коваль, М.О. Кузьміна, Т.О. Серга, Л.Ю. Смолякова, В.О. Таран, О.О. Турба, С.С. Щербина. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2021. С.183-193